

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

Datum 18 juni 2025

Betreft Beantwoording schriftelijk overleg Behandelvoorbehoud Vereenvoudiging
GLB

Geachte Voorzitter,

Met deze brief beantwoord ik de vragen van de leden van de Groenlinks-PvdA-, VVD-, NSC-, D66-, BBB-, PvdD-, SGP- en CU-fracties in de Tweede Kamer die zijn gesteld tijdens het schriftelijk overleg van 11 juni jl. over het behandelvoorbehoud met betrekking tot het vereenvoudigingspakket verordeningen Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

I. Inbreng vanuit de rapporteurs

Informatieafspraken

1. *De minister informeert de Kamer maandelijks, via de geannoteerde agenda van de (informele en formele) Landbouw- en Visserijraad, over de voortgang van de onderhandelingen. Dit betreft zowel de voortgang van de inhoudelijke discussies in de Raad en Raadswerkgroepen voor de totstandkoming van de algemene oriëntatie alsook die in en met het Europees Parlement (inclusief de trilooffase).*
2. *In deze maandelijks voortgangsrapportage gaat de minister in ieder geval in op de volgende onderwerpen:*
 - o Vereenvoudigingsmaatregelen voor kleine boeren;*
 - o Vereenvoudigingsmaatregelen voor jonge boeren;*
 - o Vereenvoudigingsmaatregelen voor biologische boeren;*
 - o Vereenvoudigingsmaatregelen voor gangbare boeren;*
 - o De uitzonderingen op en of aanpassingen aan het conditionaliteitssysteem en de Goede Landbouw- en Milieucondities (GLMC's);*
3. *De minister informeert de Kamer tijdig wanneer zij voorziet in de onderhandelingen te moeten afwijken van het kabinetsstandpunt zoals weergegeven in het BNC-fiche en/of nadien vastgelegd met de Kamer (bijvoorbeeld in toezeggingen, moties en nadere brieven).*

4. *De minister informeert de Kamer tijdig wanneer er substantiële nieuwe elementen aan de oorspronkelijke voorstellen lijken te worden toegevoegd tijdens de Europese Unie (EU)-onderhandelingen (zowel door de Raad als door het Europees Parlement).*
5. *De minister informeert de Kamer tijdig zodra een akkoord aanstaande is, zodat dit indien mogelijk in concept kan worden bestudeerd alvorens een formeel besluit wordt genomen. Het betreft hier zowel de algemene oriëntatie in de Raad als het akkoord volgend uit de triloogonderhandelingen met het Europees Parlement;*
6. *De minister stuurt een appreciatie naar de Kamer van het bereikte onderhandelingsakkoord tussen de Raad en het Europees Parlement. Daarin gaat de minister ook in op hoe het bereikte akkoord zich verhoudt tot de oorspronkelijke Nederlandse onderhandelingsinzet en de gevolgen van het bereikte akkoord voor de uitvoering van het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) in Nederland in de komende jaren.*

Directoraat-generaal Agro

DGA-EIA / 99414658

Antwoord

Ik kan instemmen met de voorgestelde afspraken. De besluitvorming in EU-verband verloopt waarschijnlijk niet via de Landbouw- en Visserijraad (LVR), maar wordt breder opgepakt samen met de vereenvoudigingsvoorstellen op andere beleidsterreinen. Niettemin zal het landbouwpakket ook in de LVR besproken worden en zal ik uw Kamer gedurende het traject maandelijks op hoofdlijnen informeren over de voortgang van de onderhandelingen via de geannoteerde agenda van de LVR. Ik zal daarbij ingaan op de relevante onderwerpen waarover op dat moment iets te melden is, met bijzondere aandacht voor de prioritaire onderwerpen van uw Kamer. Wanneer ik voorzie in de onderhandelingen te moeten afwijken van het standpunt zoals met uw Kamer gedeeld, zal ik uw Kamer tijdig informeren. Datzelfde geldt als er substantiële nieuwe elementen aan de oorspronkelijke voorstellen lijken te worden toegevoegd tijdens de onderhandelingen.

Er zitten voor Nederland een aantal belangrijke onderdelen in het Omnibus-voorstel, waaronder aanpassing van de Brede Weersverzekering en het schrappen van de prestatiegoedkeuring. Daarom hoop ik op een spoedig besluitvormingsproces in EU-verband zodat de aanpassingen snel, liefst per 1 januari 2026, van kracht kunnen worden. Als het proces de snelheid krijgt waarop ik hoop, is het de vraag hoeveel tijd er zit tussen het moment waarop het concept-akkoord beschikbaar komt en het moment waarop de formele besluitvorming plaatsvindt. Ik kan u wel toezeggen het concept-akkoord dan zo snel mogelijk met uw Kamer te delen. Ik zal ook uiteraard een appreciatie sturen van het bereikte onderhandelingsakkoord tussen de Raad en het Europees Parlement.

II. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben kennisgenomen van het voorstel van de Europese Commissie (EC) om het GLB te vereenvoudigen. Deze leden hebben daar een aantal vragen bij.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vinden dat vereenvoudiging aantrekkelijk klinkt, maar het roept ook de vraag op voor wie het beleid wordt vereenvoudigd, en ten koste waarvan? Deze leden vinden het belangrijk dat deze vereenvoudiging

vooral ten goede komt aan familiebedrijven die mee willen in de transitie van de landbouw of daarin willen meegaan en aan de natuur. Kan de minister concreet aangeven op welke punten zij tegemoet worden gekomen met dit voorstel en op welke punten juist niet?

Directoraat-generaal Agro

DGA-EIA / 99414658

Antwoord

Het voorstel van de Europese Commissie betreft veel verschillende onderdelen van het GLB en ziet niet alleen op vereenvoudiging en stroomlijning van vereisten op het boeren erf, maar ook op stroomlijning van steun voor kleinere landbouwbedrijven, op maatregelen ter bevordering van de concurrentiekracht en op meer flexibiliteit voor lidstaten bij het beheer van de strategische GLB-plannen. Het is geen koerswijziging van het GLB, dat gericht blijft op de ondersteuning van landbouwbedrijven bij de ontwikkeling naar een meer duurzame bedrijfsvoering. Ik vind het positief dat lidstaten meer ruimte krijgen om de verplichtingen in het kader van de conditionaliteiten af te stemmen op de opgaves die in de lidstaten spelen. Dat biedt de kans om in de toekomst meer werkbare regels te hanteren. Ook de verlenging van de termijn waarin steun kan worden verleend voor het voldoen aan nieuwe wetgeving en het toevoegen van de mogelijkheid voor vereenvoudigde investeringssteun aan kleine en middelgrote bedrijven kan positief bijdragen aan de ontwikkeling van de landbouwsector.

De leden van de GL-PvdA-fractie vrezen dat de EC onder het mom van 'administratieve verlichting' feitelijk een verzwakking voorstelt van de groene architectuur van het GLB. Is de minister bereid om bezwaar te maken tegen aanpassingen die niet aantoonbaar bijdragen aan een eenvoudiger uitvoering, maar wel leiden tot minder ambitieuze ecologische eisen?

Antwoord

De Europese Commissie heeft in het voorstel aangegeven de doelen op het gebied van klimaat en leefomgeving te handhaven. Daar wil ik de Commissie aan houden. Het is van belang te waarborgen dat vereenvoudiging niet indirect elders leidt tot een grotere opgave. Dat zou niet in het belang zijn van boeren. De Commissie stelt in het voorstel dat de effecten afhangen van de keuzes die lidstaten maken. Die keuzes worden ook in Nederland in belangrijke mate bepaald door de opgave die er ligt op het gebied van klimaat, waterkwaliteit, biodiversiteit.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vinden dat een belangrijk onderdeel van het GLB uit de conditionaliteiten bestaat: minimale eisen op het gebied van bodem, water, natuur en klimaat, waaraan boeren moeten voldoen om inkomenssteun te ontvangen. Op welke punten worden deze afgezwakt? Op welke punten krijgen lidstaten meer flexibiliteit in de invulling van deze eisen?

Antwoord

Inhoudelijk worden de GLMC-eisen niet verzwakt in het voorstel van de Europese Commissie. De mogelijkheid die de Commissie biedt is meer flexibiliteit om de norm in te vullen met bestaande nationale wetgeving als die regelgeving in overeenstemming is met de GLMC-standaarden. Voor GLMC 1 kan een andere, ruimere grenswaarde voor het aandeel blijvend grasland worden gehanteerd naar aanleiding van structurele veranderingen in de sector. Dit is in lijn met de vereenvoudiging van GLMC 1 die vorig jaar is doorgevoerd. Voor GLMC 4 mag de definitie van waterloop in lijn worden gebracht met de definitie van waterloop vanuit nationale regelgeving voor de implementatie van de Kaderrichtlijn water en/of de Nitraatrichtlijn. Dit mag niet leiden tot een uitsluiting van kleinere

waterlopen. Deze aanpassingen zie ik als flexibilisering, niet als het verlagen van de minimumeisen in de GLMC-norm.

Directoraat-generaal Agro

Leden van de GL-PvdA-fractie achten lagere eisen onwenselijk gezien de grote milieu- en klimaatopgaven in de landbouw. De klimaat- en biodiversiteitscrises vragen juist om duidelijke, ambitieuze kaders. Boeren verdienen zekerheid en ondersteuning en een eerlijke vergoeding voor blauwgroene diensten, maar geen uitholling van langetermijndoelen. Hoe beoordeelt de minister het risico dat lidstaten deze nieuwe flexibiliteit aangrijpen om af te wijken van milieunormen?

DGA-EIA / 99414658

Antwoord

Op onderdelen waar de Europese Commissie ruimte geeft om te harmoniseren met nationale regelgeving zal de aanpassing van de invulling van de GLMC-eis leiden tot een aanpassing van het Nationaal Strategisch Plan (NSP). De lidstaat moet het voorstel aan de Commissie voorleggen ter goedkeuring voorafgaand aan de implementatie. Het is aan de Commissie om dan te beoordelen dat het voorstel de standaarden die zijn afgesproken niet ondermijnt.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie constateren dat de EC stelt dat de vereenvoudiging “geen afbreuk doet aan de Green Deal”. Deze leden betwijfelen of dat in de praktijk houdbaar is. Al eerder zagen we dat de Natuurherstelwet en andere Europese duurzaamheidsinitiatieven onder grote druk staan. Hoe garandeert de minister dat deze vereenvoudiging het behalen van de Europese natuur-, bodem- en klimaatdoelen, waar Nederland zich aan heeft gecommitteerd, niet belemmert? Gaat de minister zich in de Raad expliciet uit spreken voor behoud van het ambitieniveau van de Green Deal binnen het GLB en daar waar nodig samen met gelijkgezinde lidstaten optrekken?

Antwoord

De voorstellen van de Europese Commissie bieden lidstaten meer ruimte om regels te harmoniseren en beter aan te laten sluiten bij de nationale praktijk, zonder afbreuk te doen aan het behalen van natuur-, bodem- en klimaatdoelen. Een vereenvoudiging van het GLB voor de boer en het behalen van deze doelen gaan voor mij hand in hand. Zo wil ik met de aanpak Agrarisch Natuurbeheer (ANB) de inzet van boeren op het behalen van deze doelen vergroten. Verder blijf ik me in de Raad inzetten voor een GLB dat administratieve lasten voor boeren vermindert, het verdienvermogen van boeren versterkt en hen helpt om een bijdrage te leveren aan een betere leefomgeving.

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de stukken omtrent het Behandelvoorbehoud Vereenvoudiging GLB. Deze leden hebben hier nog enkele vragen en opmerkingen over.

Informatieafspraken

De leden van de VVD-fractie sluiten zich met betrekking tot de informatieafspraken aan bij het voorstel van de rapporteurs.

EU-voorstel: vereenvoudigingspakket verordeningen Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

De leden van de VVD-fractie delen over het algemeen het doel van de EC om administratieve lasten en regeldruk voor bedrijven te verminderen en de concurrentiekracht van de sector te versterken. Deze leden lezen dat het voorstel

lidstaten de ruimte geeft om nieuwe GLB-interventies toe te voegen, zonder dat de EC daar extra budget voor beschikbaar stelt. Hierbij zal Nederland zelf afwegingen gaan maken of daar gebruik van wordt gemaakt. Kan de minister een beeld schetsen wanneer en hoe zij van plan is om hiervan gebruik te maken?

Directoraat-generaal Agro

DGA-EIA / 99414658

Antwoord

De nieuwe voorgestelde GLB-interventies bieden lidstaten meer flexibiliteit bij het risicobeheer. Deze flexibiliteit sluit bijvoorbeeld beter aan bij het maatwerk dat in Nederland met verzekeraars en sector wordt gezocht met de Brede Weersverzekering. Voorop staat dat er geïnvesteerd moet blijven worden in de weerbaarheid en klimaatbestendigheid van de landbouw en het voorkomen van crises als gevolg van extreme weersomstandigheden door klimaatverandering. Het kabinet blijft daaraan werken langs de lijnen van de Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS) en het Actieprogramma Klimaatadaptatie Landbouw. Ook zal gekeken worden op welke wijze voor de volgende GLB-periode er nog beter vormgegeven kan worden aan de klimaatweerbaarheid van de land- en tuinbouwsector. Mocht er in de toekomst toch sprake zijn in Nederland van schade als gevolg van extreme weersomstandigheden die niet gedekt wordt door de Brede weersverzekering of andere vormen van verzekeringen en fondsvorming voor de opvang van schade bij boeren, dan is het belangrijk dat er voldoende flexibiliteit is in instrumenten die mogelijk ingezet kunnen worden passend bij de specifieke situatie.

De leden van de VVD-fractie lezen dat de administratieve kosten in Nederland relatief hoog zijn ten opzichte van andere lidstaten. Tevens lezen deze leden dat deze kosten ver boven het Europees gemiddelde liggen. Kan de minister dit verschil verklaren en nader toelichten welke plannen zij heeft op nationaal niveau om dit te verminderen?

Antwoord

Ik deel de analyse dat het belangrijk is om de administratieve lasten voor landbouwbedrijven in Nederland te verminderen. Het is nog moeilijk in te schatten in welke mate de voorliggende Landbouwnomibus daartoe mogelijkheden biedt. De landbouw heeft in Nederland te maken met grote opgaven op het gebied van klimaat, stikstof, bodem, water, biodiversiteit en landschap. Daarom is gekozen voor een ambitieuze invulling van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) voor het GLB in de periode 2023-2027. Met name de gelijktijdige introductie in 2023 van de ecoregeling, van landschapselementen als subsidiabel areaal en van bufferstroken voor het GLB en de Nitraatrichtlijn hebben in Nederland de nodige complexiteit aan het systeem toegevoegd.

Als het gaat om de ecoregeling heeft Nederland ten opzichte van andere EU-landen gekozen voor een ambitieuze invulling met een integrale bijdrage op bedrijfsniveau aan vijf verschillende GLB-doelen. Ik ben me ervan bewust dat dat voor boeren complexiteit met zich meebrengt. Daarom zet ik voor de huidige GLB-periode tot en met 2027 in op stabiliteit en voorspelbaarheid in de regeling, zodat boeren, maar ook adviseurs en uitvoeringsorganisaties, hieraan kunnen wennen en niet telkens opnieuw verrast worden. Voor het GLB post-2027 zet ik in op een doorontwikkeling van de ecoregeling die gepaard gaat met vereenvoudiging van de regeling en betere aansluiting met het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Daarnaast zet ik samen met RVO in op vereenvoudiging van het aanvraagproces en investering in de ICT-ondersteuning.

Verder merken deze leden op dat het vereenvoudigingspakket vooral voor kleine boeren maatregelen neemt. Hoe kijkt de minister hiernaar? In hoeverre acht zij deze maatregelen voldoende voor andere groepen boeren?

Directoraat-generaal Agro

Antwoord

DGA-EIA / 99414658

Het voorstel van de Europese Commissie betreft veel verschillende onderdelen van het GLB en ziet niet alleen op stroomlijning van steun voor kleinere landbouwbedrijven, maar ook op vereenvoudiging en stroomlijning van vereisten op het boerenerf, op maatregelen ter bevordering van de concurrentiekracht en op meer flexibiliteit voor lidstaten bij het beheer van de strategische GLB-plannen. Dat komt ook ten goede aan andere land- en tuinbouwbedrijven die bijvoorbeeld investeringssteun ontvangen of onderdeel zijn van een producentenorganisatie in de groenten- en fruitsector. Als het gaat om de maatregelen voor kleine landbouwbedrijven dan heb ik begrip voor de wens om regeldruk te verminderen, omdat de lasten voor kleinere bedrijven relatief groter kunnen zijn. Maar ik ben ervan overtuigd dat goede marktoriëntatie de basis is voor het waarborgen van voedselzekerheid en een toekomstbestendige landbouwsector.

Vragen en opmerkingen van de leden van de NSC-fractie

De leden van de NSC-fractie hebben kennisgenomen van de stukken en hebben hier enkele vragen over.

De leden van de NSC-fractie zijn van mening dat het GLB een grote rol speelt in de toekomst van boeren. Hoe beoordeelt het kabinet de mogelijke overstap naar een 'Single Envelope'-benadering binnen het Meerjarig Financieel Kader (MFK), waarbij het GLB opgaat in bredere nationale fondsen? Is het kabinet bereid zich actief te verzetten tegen het loslaten van één gezamenlijk Europees landbouwbudget, gezien het belang van een gelijk speelveld voor Nederlandse boeren?

Antwoord

Het kabinet wacht de Commissievoorstellen af die naar verwachting half juli a.s. zullen worden gepresenteerd. De Kamer zal dan zo spoedig mogelijk na het zomerreces een kabinetsappreciatie van de voorstellen ontvangen. In de analyse zullen dan ook de nadelen worden meegewogen die ik net als u zie voor de toekomst van het GLB-budget. Ik onderschrijf overigens het belang van een gelijk speelveld voor Nederlandse boeren.

De leden van de NSC-fractie zijn van mening dat GLB-gelden zich meer zouden moeten richten op de boeren die stevige inzet plegen voor een beter milieu en klimaat. Hoe staat het kabinet tegenover het voorstel van het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK) om een derde pijler binnen het GLB te introduceren, gericht op klimaat- en milieumaatregelen, naast de bestaande pijlers voor inkomenssteun en plattelandontwikkeling? Deze leden vragen de minister of zij het wenselijk acht om bij de verdeling van GLB-gelden na 2027 minder te sturen op hectares en meer op maatwerk voor jonge en toekomstgerichte ondernemers, bijvoorbeeld via risicomanagement, toegang tot grond en investeringssteun. Zo ja, welke stappen worden daartoe gezet?

Antwoord

Ik ben er met NAJK voorstander van om in de toekomst de GLB-gelden doelmatig in te zetten om toekomstgerichte (jonge) boeren te ondersteunen met bijvoorbeeld risicomanagement, innovatie en betaling voor ecosysteemdiensten.

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

Directoraat-generaal Agro

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het 'EU-voorstel: vereenvoudigingspakket verordeningen Gemeenschappelijk Landbouwbeleid' (GLB) en het 'Fiche: Omnibusvoorstel vereenvoudiging gemeenschappelijk landbouwbeleid'. Deze leden hebben nog enkele opmerkingen en vragen. Te beginnen met de kritische houding van het kabinet ten opzichte van het gebrek aan een impact analyse. Deze leden onderstrepen het belang van een dergelijke analyse om te waarborgen dat vereenvoudiging niet indirect leidt tot een grotere opgaven. Zij zijn het kabinet erkentelijk voor deze houding en onderstrepen de inzet van het kabinet om een impact analyse uit te voeren voordat de plannen van kracht zullen gaan.

DGA-EIA / 99414658

De leden van de D66-fractie benadrukken het belang van een impactanalyse aangezien er veel voorstellen zijn die kunnen leiden tot een verzwakking van doelbereik waar het gaat om natuur, water en klimaat. Aangezien deze regelingen worden gefinancierd uit belastinggeld is het van belang dat daar verantwoordelijk mee om wordt gegaan en doelbereik dus overeind blijft. In den brede pleiten deze leden dus voor een versimpeling van regels, in plaats van een verzwakking of afschaffing. Zij vragen het kabinet vanuit datzelfde uitgangspunt de voorstellen te beoordelen.

Antwoord

Het GLB moet een effectief instrument blijven om te zorgen voor een goed bedrijfsinkomen, een weerbare sector en het bereiken van maatschappelijke doelen. Vereenvoudiging en stroomlijning van regels is daarvoor een goede stap. De voorstellen van de Europese Commissie doen op zich geen afbreuk aan de beleidsinzet, maar creëren wel ruimte voor lidstaten om verplichtingen anders in te vullen. De impact zal dus uiteindelijk afhangen van de keuzes die lidstaten maken. Het is aan de Commissie om erop toe te zien dat de beleidsdoelen gehandhaafd blijven.

De leden van de D66-fractie constateren dat de vrijstelling die kleinschalige boeren krijgen op het conditionaliteitssysteem een eerste voorbeeld is van verzwakking in plaats van terechte versimpeling van de regels. Zij kunnen (meer) geld ontvangen zonder aan bepaalde milieunormen te hoeven voldoen. Deze leden onderstrepen het belang om kleine boeren te motiveren deel te nemen in milieu- en ecoregelingen. Echter, de collectieve impact van vele kleine boeren die niet of minder aan milieueisen voldoen, tegen betaling, is volgens deze leden onverantwoord. Zij vragen het kabinet zich hard te maken om een alternatief te vinden voor het stimuleren van participatie onder kleine boeren.

Antwoord

Het risico van het voorstel om kleine landbouwbedrijven vrij te stellen van conditionaliteitseisen zie ik ook. Dat kan negatieve impact hebben op het doelbereik en het gelijke speelveld ondermijnen. Bovendien treedt de Europese Commissie daarmee in de handhavingspraktijk van lidstaten, terwijl het prestatiegerichte model van het GLB 2023-2027 (New Delivery Model) juist uitgaat van vrijheid voor lidstaten om zelf te zorgen voor een efficiënt controle- en sanctieregime. Ik ben bereid om te verkennen of de Europese Commissie ook op andere manieren erop kan toezien dat controles kleine landbouwbedrijven zo veel mogelijk ontzien.

De leden van de D66-fractie vinden dat er een tweede voorstel is dat aandacht verdient, namelijk de declassering van GLMC 2: het beschermen van veen- en moerasgebieden. Het kabinet staat positief tegenover het voorstel om het mogelijk te maken voor lidstaten om de GLMC 2-norm uit te sluiten van de basiseisen voor de eco-regelingen en agromilieuklimaatverbintenissen. Ziet het kabinet, net als deze leden, een risico in deze aanpassing? Namelijk, dat het optioneel maken van deze norm voor een hogere vergoeding de kans op ontwatering en landbouwgebruik toeneemt en daarmee kan leiden tot hogere emissies en afname van natuurkwaliteit. Zo ja, kan de minister toezeggen zich in te zetten voor een ondergrens?

Directoraat-generaal Agro

DGA-EIA / 99414658

Antwoord

De GLMC 2-norm wordt inhoudelijk niet aangepast. Het voorstel van de Europese Commissie biedt meer ruimte om middels de eco-regeling of agromilieuklimaatverbintenissen een vergoeding te bieden voor de gederfde inkomsten of de kosten die voortkomen uit de implementatie van de norm. Dat kan het behalen van het beleidsdoel op langere termijn juist bevorderen. Overigens komt dit voorstel zonder aanvullend budget. De keuze om hier eventueel gebruik van te maken vraagt dus om verlaging van tarieven in de andere interventies en/of overheveling van reeds verdeeld budget.

De leden van de D66-fractie zijn het ten slotte eens met het kabinet dat, gezien beperkte beschikbaarheid van publieke middelen, eventuele compensatie voor schade in noodsituaties moet samengaan met maatregelen voor (klimaat)adaptatie en verzekeren. Deze leden willen op dit aspect graag twee punten benadrukken. Ten eerste dat het onwenselijk zou zijn om aan de ene kant klimaatmaatregelen te schrappen voor boeren, om hen vervolgens extra te compenseren voor de gevolgen van klimaateffecten. Het is niet uitlegbaar tegenover boeren en de belastingbetaler dat deze vicieuze cirkel op die manier wordt versterkt. Ten tweede willen deze leden benadrukken dat de meest effectieve klimaat-adaptatie-maatregelen, natuur inclusieve en bio diverse maatregelen zijn. Denk aan meer en gevarieerde (houtige) begroeiing wat het effect van hitte en droogte vermindert, maar tegelijk ook overstromingen na heftige regenval tegengaat. Deze leden vragen het kabinet zich in te zetten voor deze maatregelen als voorwaarde voor compensatie voor schade in noodsituatie. Dit draagt niet alleen bij aan natuur- en klimaatdoelen en het verdienvermogen van de boer, maar ook aan weerbare voedselsystemen waar het kabinet en Europa meer aandacht op vestigt.

Antwoord

Door de effecten van klimaatverandering krijgen agrariërs in Nederland en elders in de Europese Unie steeds vaker te maken met extremere weersomstandigheden. Met name de natuur en landbouw lijden hieronder. Groenblauwe oplossingen zijn belangrijk voor diverse (beleids)opgaven in het landelijk gebied. Boeren planten momenteel al houtige elementen, zoals bomen en struiken, om de landbouw te beschermen tegen extreme weersomstandigheden en om het land veerkrachtiger te maken tegen onder andere extreme droogtes of overstromingen. Deze houtige elementen helpen tevens koolstof op te slaan, wat helpt bij klimaatmitigatie. De doorontwikkeling van bedrijfsmodellen naar een meer weerbare bedrijfsvorm wordt momenteel via het huidige GLB-NSP gestimuleerd.

Vragen en opmerkingen van de leden van de BBB-fractie

De leden van de BBB-fractie hebben het voorstel voor de vereenvoudiging van het GLB en de Nederlandse positie ten aanzien van het voorstel gelezen. In grote lijnen zijn deze leden verheugd met het voorstel en zijn zij het eens met de Nederlandse positie ten aanzien van het voorstel. Deze leden hebben nog een aantal vragen en opmerkingen.

Directoraat-generaal Agro

DGA-EIA / 99414658

De leden van de BBB-fractie vinden het ten eerste belangrijk dat er zo'n duidelijke inzet is op het verlagen van de administratieve last voor boeren. Zoals ook blijkt uit de Nederlandse positie ten aanzien van het voorstel zijn Nederlandse agrariërs zelfstandiger dan alle andere Europese boeren. De Nederlandse boeren halen maar een zeer klein deel van hun inkomen uit subsidies. Toch blijkt uit de studie die de EC heeft gedaan naar de vereenvoudiging en de administratieve lasten in 2024/2025 dat juist Nederlandse boeren veel meer administratieve kosten hebben dan de meeste van hun Europese collega's. Deze leden zien dit als een zeer groot probleem en zij zijn dan ook blij dat voor deze situatie op dit moment meer oog is, kan de minister dat verschil ook duiden? Wat is de minister voornemens om hier op nationaal niveau aan te veranderen?

Antwoord

Ik deel de ambitie om de administratieve lasten voor landbouwbedrijven in Nederland te verminderen. Het is nog moeilijk in te schatten in welke mate de voorliggende Landbouwnomibus daartoe mogelijkheden biedt. De landbouw heeft in Nederland te maken met grote opgaven op het gebied van klimaat, stikstof, bodem, water, biodiversiteit en landschap. Daarom is gekozen voor een ambitieuze invulling van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) voor het GLB in de periode 2023-2027. Met name de gelijktijdige introductie in 2023 van de ecoregeling, van landschapselementen als subsidiabel areaal en van bufferstroken voor het GLB en de Nitraatrichtlijn hebben in Nederland de nodige complexiteit aan het systeem toegevoegd.

Als het gaat om de ecoregeling heeft Nederland ten opzichte van andere EU-landen gekozen voor een ambitieuze invulling met een integrale bijdrage op bedrijfsniveau aan vijf verschillende GLB-doelen. Ik ben me ervan bewust dat dat voor boeren complexiteit met zich meebrengt. Daarom zet ik voor de huidige GLB-periode tot en met 2027 in op stabiliteit en voorspelbaarheid in de regeling, zodat boeren, maar ook adviseurs en uitvoeringsorganisaties, hieraan kunnen wennen en niet telkens opnieuw verrast worden. Voor het GLB post-2027 zet ik in op een doorontwikkeling van de ecoregeling die gepaard gaat met vereenvoudiging van de regeling en betere aansluiting met het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Daarnaast zet ik samen met RVO in op vereenvoudiging van het aanvraagproces en investering in de ICT-ondersteuning.

De leden van de BBB-fractie constateren dat uit diezelfde studie van de EC blijkt dat een belangrijke last voor boeren voortkomt uit tot wel driedubbele rapportageverplichtingen of controles voortkomend uit GLB, aanpalende EU-wetgeving en nationale wetgeving. In hoeverre pakt het voorliggende vereenvoudigingspakket voor het GLB dit probleem aan? Welke inzet is volgens de minister aanvullend nodig om deze uitdaging voor boeren aan te pakken? Zijn er specifieke dubbele of driedubbele rapportageverplichtingen die gezien kunnen worden als een nationale Nederlandse kop op Europees beleid? Ziet de minister mogelijkheden om die nationale koppen in rapportageverplichtingen weg te nemen?

Antwoord

In het GLB zijn verplichtingen en wettelijke bepalingen op verschillende beleidsterreinen onderdeel van de conditionaliteiten. De conditionaliteiten bestaan uit beheerseisen, dat wil zeggen de verplichting om te voldoen aan bestaande EU- en nationale wetgeving, en de goede landbouw- en milieucondities. Deze GLMC's kunnen voor het GLB specifieke vereisten bevatten, terwijl vaak ook nationale wetgeving met dezelfde beleidsdoelen van kracht is. Het voorstel van de Europese Commissie geeft lidstaten meer ruimte om GLMC's te harmoniseren met nationale wetgeving. Daardoor kan stapeling van rapportageverplichtingen of controles, die veel boeren als dubbel zullen ervaren, beperkt worden. Daarnaast voorziet het voorstel in de aanwijzing van een 'data governance body' om het digitale systeem voor rapportage en gebruik van data verder te verbeteren. Door de uitwisseling van data tussen systemen verder te verbeteren, moet de rapportagelast voor boeren afnemen.

Directoraat-generaal Agro

DGA-EIA / 99414658

De leden van de BBB-fractie willen graag van de minister weten of er wordt verwacht dat Nederlandse boeren gebruik zouden kunnen maken van de voorgestelde aanpassing voor GLMC 1. Voor de mogelijke aanpassing van de definitie van blijvend grasland willen deze leden graag weten wanneer de uitkomsten van het onderzoek dat het kabinet wil laten doen naar de voor- en nadelen van het toepassen van deze mogelijkheid worden verwacht.

Antwoord

De keuze om de definitie van blijvend grasland aan te passen heeft niet alleen betrekking op GLMC-1, maar heeft gevolgen voor de standaard voor blijvend grasland binnen het gehele GLB. Het voorstel van de Europese Commissie is gericht op het voorkomen dat grasland na het vierde jaar geploegd wordt, alleen om te ontlopen dat het aangemerkt wordt als blijvend grasland. Vanuit de verordening is het toestaan van ploegen voor de definitie van blijvend grasland altijd al optioneel geweest. Nederland heeft vanaf het begin van de huidige GLB-periode gekozen voor een definitie van blijvend grasland die ploegen toestaat. Blijvend grasland wordt niet langer gezien als blijvend grasland in het geval er een vruchtrotatie plaatsvindt op het perceel. Als er sprake is van een ploegverbod is dat op basis van specifieke voorwaarden, niet de algemene definitie van blijvend grasland.

De leden van de BBB-fractie vinden het goed dat het kabinet kritisch is op het inzetten van Europees landbouwbudget door lidstaten als sociale steun voor kleine boeren die zeer beperkt bijdragen aan de Europese voedselvoorziening. Het GLB moet niet verworden tot een verkapte subsidie voor terreinbeherende organisaties die al lang niet meer tot doel hebben om bij te dragen aan de voedselvoorziening van Europa.

De BBB-fractie benadrukt dat de Europese GLB-gelden op een zo eenvoudig mogelijke manier moeten worden ingezet om de landbouwproductie veilig te stellen en te verduurzamen. Daarbij is het essentieel dat deze middelen daadwerkelijk terechtkomen bij de boeren die verantwoordelijk zijn voor de land- en tuinbouwproductie.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

De PvdD-fractie verwelkomt de intentie van de EC om de administratieve lasten voor landbouwers te verminderen en procedures te vereenvoudigen. Echter, deze leden zijn kritisch over de inhoud van het huidige vereenvoudigingspakket, aangezien het risico bestaat dat milieu- en dierenwelzijnsverplichtingen worden

teruggeschroefd, terwijl juist deze aspecten cruciaal zijn voor een duurzame en toekomstbestendige landbouw. Deze leden benadrukken dat vereenvoudiging niet ten koste mag gaan van de bescherming van natuur, milieu, dierenwelzijn en biodiversiteit. In het verleden hebben deze leden zich altijd uitgesproken voor een GLB dat boeren ondersteunt bij de omslag naar een duurzame, diervriendelijke en circulaire landbouw, in plaats van het faciliteren van industriële landbouw die afhankelijk blijft van intensieve productie en schadelijke praktijken.

Directoraat-generaal Agro

DGA-EIA / 99414658

Vermindering conditionaliteitseisen

De leden van de PvdD-fractie maken zich zorgen over het feit dat het conditionaliteitssysteem niet meer van toepassing is op kleine landbouwers en biologische bedrijven automatisch worden geacht te voldoen aan meerdere GLMC's. Dit kan leiden tot een afname van milieubescherming, tenzij aanvullende garanties worden ingebouwd voor de naleving van milieu- en dierenwelzijnsnormen. Deze leden vragen hoe de minister waarborgt dat vereenvoudiging niet ten koste gaat van de bescherming van milieu, natuur, dierenwelzijn en biodiversiteit, zeker nu het conditionaliteitssysteem wordt aangepast en biologische bedrijven automatisch worden geacht aan meerdere GLMC's te voldoen.

Antwoord

Voor kleine landbouwbedrijven en volledig biologische bedrijven geldt dat bij voorwaarden binnen het conditionaliteitssysteem die gelijk zijn aan nationale regelgeving de voorwaarde buiten het GLB blijft bestaan. Voorwaarden zoals de dierenwelzijnsnormen zijn geen onderdeel van de GLMC's maar de uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) binnen het conditionaliteitssysteem. De landbouwers blijven hieraan gehouden.

Eco-regelingen en landbouw-milieu-klimaat verplichtingen

Hoewel de leden van de PvdD-fractie steun voor biologische landbouw en dierenwelzijnsmaatregelen toejuichen, vragen deze leden of de voorgestelde maatregelen voldoende ambitieus zijn om de noodzakelijke transitie te versnellen. Kan de minister dat bevestigen?

Antwoord

Het voorstel van de Europese Commissie zou kunnen bijdragen aan een individuele bedrijfskeuze om te schakelen naar biologisch. Het omnibus-voorstel is echter met name gericht op vereenvoudiging en versterking van het concurrentievermogen.

Administratieve lasten

De leden van de PvdD-fractie erkennen dat de administratieve lasten voor boeren te hoog kunnen zijn, zeker in Nederland. Echter, vereenvoudiging mag niet leiden tot minder transparantie of afnemende verantwoording over de inzet van publieke middelen. Hoe ziet de minister dat?

Antwoord

Ik hecht aan de verantwoording over de besteding van GLB-middelen op basis van prestaties. De rapportage van output- en resultaatindicatoren verandert met het voorstel van de Europese Commissie niet.

Voldoende maatregelen voor biologische en kleine boeren

De leden van de PvdD-fractie lezen dat het vereenvoudigingspakket specifieke maatregelen bevat voor biologische boeren en kleine landbouwers. In hoeverre

acht de minister deze maatregelen voldoende om deze groepen te ondersteunen? Wordt er ook voldoende aandacht besteed aan de positie van gangbare boeren? Zo nee, welke aanvullende vereenvoudigingsmaatregelen zijn volgens de minister nodig voor deze groep?

Directoraat-generaal Agro

DGA-EIA / 99414658

Antwoord

Het voorstel van de Europese Commissie betreft veel verschillende onderdelen van het GLB en ziet in brede zin op vereenvoudiging en stroomlijning van vereisten op het boeren erf, op maatregelen ter bevordering van de concurrentiekracht en op meer flexibiliteit voor lidstaten bij het beheer van de strategische GLB-plannen. Dat kan ook ten goede komen aan andere land- en tuinbouwbedrijven die bijvoorbeeld investeringssteun ontvangen of onderdeel zijn van een producentenorganisatie in de groenten- en fruitsector. Het voorstel is geen koerswijziging van het GLB, dat gericht blijft op de ondersteuning van landbouwbedrijven bij de ontwikkeling naar een meer duurzame bedrijfsvoering.

Ambitie en transitie

De leden van de PvdD-fractie vragen ten slotte in hoeverre het vereenvoudigingspakket bijdraagt aan de noodzakelijke omslag naar een duurzame, diervriendelijke en circulaire landbouw. Wat is de inzet van de minister om te zorgen dat het GLB meer ondersteuning biedt aan boeren die willen investeren in natuurinclusieve en diervriendelijke landbouw?

Antwoord

Het GLB is een breed beleidsinstrument dat meerdere doelen en werkwijzen dient. Een veerkrachtige en weerbare agrarische sector staat daarbij voor mij centraal. Ik wil het GLB-budget dusdanig inzetten dat het zowel boereninkomen ondersteunt, als dat het bijdraagt aan de (inter)nationale opgaven rondom natuur, milieu, klimaat, diergezondheid, dierenwelzijn en biodiversiteit. Ik steun dan ook het voornemen van de Europese Commissie om ecosysteemdiensten en publieke diensten die boeren uitvoeren beter te belonen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de voorstellen van de EC voor vereenvoudiging van het GLB en de positieve appreciatie van het kabinet. Deze leden hebben nog enkele vragen.

De leden van de SGP-fractie constateren dat de afgelopen jaren goed gebruik werd gemaakt van de eco-regeling. Er was extra budget nodig om kortingen op de basispremie of eco-premies te voorkomen. Die ruimte wordt ingeperkt door de staatssteunregels. Deze leden horen graag of de minister zich ervoor wil inzetten dat via de voorliggende Landbouwomnibus ruimte wordt gecreëerd om nationaal extra middelen in te zetten voor de eco-regeling om ongewenste kortingen in de basispremie en eco-premies te voorkomen.

Antwoord

De vergoedingen die ik kan geven voor de levering van ecosysteemdiensten in het kader van de eco-regeling zijn gebaseerd op het principe van de gedeerde (productie)inkomsten en de gemaakte kosten, eventueel verhoogd met een vergoeding voor de transactiekosten. De uitgangspunten voor de berekening van de hoogte van de steun zijn daarmee in lijn met de WTO-verdragen inzake steun aan de landbouw. Voor een gelijk speelveld binnen de Europese Unie vind ik het

onwenselijk om de regels over aanvullende nationale financiering van de eerste pijler (inkomenssteun en ecoregeling) te verruimen.

Directoraat-generaal Agro

De leden van de SGP-fractie constateren dat niet alleen het GLB, maar ook de verouderde en rigide Nitraatrichtlijn voor ongewenste regeldruk op het boeren-erf zorgt. Deze leden horen graag of de minister de voorliggende Landbouwnomibus wil aangrijpen om te pleiten voor versoepeling van aanpalende regelgeving en in het bijzonder voor snelle en adequate herziening van de Nitraatrichtlijn.

DGA-EIA / 99414658

Antwoord

Ja, ook in de discussie over de Landbouwnomibus zal ik benoemen dat aanpassing van aanpalende regelgeving, zoals de Nitraatrichtlijn, nodig is om een vereenvoudiging te bewerkstelligen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CU-fractie

De leden van de CU-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het EU-voorstel en het BNC-fiche. Deze leden hebben daarover enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de CU-fractie zouden de minister allereerst willen vragen wat de Nederlandse landbouwer tot 2027 gaat merken van dit GLB-vereenvoudigingsvoorstel. Deze leden zijn dan ook teleurgesteld dat er geen degelijke impact-assessment is uitgevoerd door de EC. Daarom vragen deze leden de minister de gevolgen van dit voorstel voor de Nederlandse agrarische sector in kaart te brengen per deelsector. Wat zijn de positieve en negatieve gevolgen van het vigerende en voorgenomen beleid inzake het GLB op het vlak van landbouw, klimaat, water, leefomgeving, biodiversiteit en landschap, per sector?

Antwoord

Het kabinet heeft in het BNC-fiche zo goed mogelijk geduid wat de gevolgen van de voorstellen zijn voor de Nederlandse agrarische sector voor zover op dit moment kan worden beoordeeld. Ik verwacht dat de voorstellen van de Europese Commissie over de verschillende sectoren heen op zichzelf een beperkte impact zullen hebben. Verder ben ik het met de Commissie eens dat de impact met name afhangt van de keuzes die lidstaten maken naar aanleiding van de flexibiliteit die wordt geboden. Ik kan daar nu niet op vooruitlopen en vind het in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de Europese Commissie om erop toe te zien dat de beleidsdoelen en het gelijke speelveld gehandhaafd worden.

De leden van de CU-fractie vragen de minister tevens hoe het voorstel met betrekking tot betaling per grootvee-eenheid in eco-regelingen zich verhoudt tot de beleidsvoornemens inzake grondgebondenheid. Ook vragen deze leden de minister zich in te zetten op termijn binnen het GLB ruimte te creëren om doelsturing vorm te geven. In dat kader achten deze leden het van belang inzicht te verkrijgen in de impact van de aanpassingen op het beoogde doelbereik om het nieuwe prestatiegericht uitvoeringsmodel in stand te houden.

Antwoord

De wijziging van de Europese Commissie geeft lidstaten de mogelijkheid om biologische boeren een jaarlijkse betaling te geven voor de grootvee-eenheid die zij in het kader van hun biologische bedrijfsvoering hebben. Binnen de integrale werkwijze van de eco-regeling krijgen biologische boeren automatisch een gouden premie. Hierdoor heeft deze versoepeling geen effect op de Nederlandse invulling

van de eco-regeling. Het voorstel met betrekking tot het laatste punt is hier daarom niet van toepassing. In het kader van stabiliteit en voorspelbaarheid van de eco-regeling wijzig ik gedurende de huidige GLB-periode niet de werkwijze van de eco-regeling. Wel ben ik aan het onderzoeken of doelsturing via een GLB-pilot in de toekomst eventueel een rol kan spelen binnen het GLB.

Directoraat-generaal Agro

DGA-EIA / 99414658

De leden van de CU-fractie vragen de minister wat de huidige stand van zaken is inzake Europese instemming met financiering van onder andere de extensiveringsregeling door bedrijven en financiële instellingen als banken. Welke mogelijkheden of belemmeringen biedt dit vereenvoudigingsvoorstel?

Antwoord

Ter uitvoering van de motie Van Campen (VVD) c.s. (Kamerstuk 33037, nr. 574) en de motie Grinwis (CU) c.s. (Kamerstuk 33037, nr. 591) werk ik aan een extensiveringsregeling voor de melkveehouderij. Deze regeling valt niet onder het GLB en daarom is het vereenvoudigingsvoorstel niet relevant voor deze regeling. Daarnaast zal deze regeling moeten worden genotificeerd bij de Europese Commissie. Om te zorgen dat de regeling past binnen het steunkader voor agromilieuklimaatverbintenissen, wordt nader onafhankelijk onderzoek verricht. Op korte termijn zal Wageningen Social and Economic Research hierover een rapport afronden. De inzet is dat de (pre-)notificatie zo snel mogelijk kan starten, ik verwacht in juli. De regeling zou dan – als de (pre-)notificatie voorspoedig verloopt en leidt tot goedkeuring door de Europese Commissie – in het laatste kwartaal van 2025 gepubliceerd en opengesteld kunnen worden.

Daarnaast zal de zuivelsector rond 1 juli een concreet uitgewerkt voorstel voor de private bijdrage aan de extensiveringsregeling aan mij voorleggen. Bij het (pre)notificeren van de publieke regeling zal ook moeten worden aangegeven waar de private bijdrage op ziet.

De leden van de CU-fractie vragen de minister bovendien in de Raad te wijzen op de gevolgen voor het speelveld binnen Europa. Gespecificeerd vragen deze leden de minister te wijzen op de verwachte besparing uit het werkdocument van de EC, dat 1,58 miljard euro betreft, maar grotendeels bestaat uit besparing door de vereenvoudigde betaling aan kleine landbouwbedrijven; namelijk 1,46 miljard euro. Ons land heeft naar verhouding minder kleine landbouwbedrijven en maakt geen gebruik van deze interventie. Daarom vragen deze leden de minister ofwel te overwegen het nationale beleid anders vorm te geven, met inpassing van een dergelijke interventie, ofwel te pleiten voor een ruimere definitie van kleine landbouwbedrijven.

Antwoord

In Nederland geven landbouwers elk jaar hun percelen op voor de verplichte Landbouwtelling in de Gecombineerde opgave, tegelijkertijd met de verplichte gegevens voor de mestwetgeving. In dezelfde Gecombineerde opgave kunnen landbouwers subsidie aanvragen voor het GLB. De aanvraag voor inkomenssteun levert op zichzelf weinig extra administratieve lasten op. Daarom levert het voor de Nederlandse situatie weinig op om gebruik te maken van de lumpsum betaling. Dat kan in andere lidstaten anders zijn. Het gelijke speelveld vind ik daarbij wel een zorg, met name als het gaat om het voorstel waarbij kleine landbouwbedrijven worden uitgezonderd van conditionaliteitscontroles.

De leden van de CU-fractie zijn positief gestemd over het voorstel om biologische bedrijven automatisch te laten voldoen aan de meeste GLMC's. Dit correspondeert

goed met de aanpak in de Nederlandse ecoregeling. Deze leden vragen de minister met betrekking tot het hanteren van bufferstroken (GLMC 4) door biologische landbouwers de EC te verzoeken een inhoudelijke onderbouwing ten aanzien van het effect op de waterkwaliteit aan het voorstel toe te voegen. Zodoende wordt het effect van deze maatregel op de waterkwaliteit inzichtelijk en ontstaat de mogelijkheid nationale regelgeving omtrent bufferstroken aan te passen. Zonder inzicht in dit effect kan deze maatregel in Nederland immers niet worden toegepast in de praktijk.

Directoraat-generaal Agro

DGA-EIA / 99414658

Antwoord

De Commissie geeft in het voorstel aan dat het minder waarschijnlijk is dat uitspoeling vanuit een perceel bij biologische gecertificeerde boeren een negatieve impact zal hebben op de waterkwaliteit. Ik zal de EC verzoeken om een onderbouwing ten aanzien van het effect op waterkwaliteit en zal dit betrekken bij het door mij aangekondigde onderzoek naar de effectiviteit van bufferstroken (Kamerstukken 33037, nr. 592).

De leden van de CU-fractie vragen de minister ten slotte op Europees niveau te pleiten voor flankerend beleid, waarbij maatregelen van andere Eurocommissarissen zoals Roswall van Directorate-General Milieu worden betrokken bij de vormgeving van het nieuwe GLB. Ook vragen deze leden de minister zich in te zetten het GLB-budget te behouden met het oog op verminderde strategische afhankelijkheid en Europese voedselzekerheid. Deze leden verwachten bovendien verdere inzet op het verschuiven van middelen binnen de eerste pijler van inkomenssteun naar de ecoregeling.

Antwoord

Ik vind het belangrijk dat het GLB herkenbaar en functioneel blijft, met voldoende stimulerende werking en budget voor de GLB-doelen. Een integrale benadering met beleid en stimulering van andere Directoraten zoals de leden voorstellen kan daarbij behulpzaam zijn. Waar het kan wil ik mij daarvoor inzetten. Ik deel ook het belang van voedselzekerheid en het voorkomen van strategische afhankelijkheid voor ons voedsel. Daar is Europees beleid voor noodzakelijk. Bij de invulling van het nieuwe GLB zullen deze afwegingen een rol spelen, om in combinatie met de andere doelen van het GLB een goed werkbaar plan te presenteren.

Hoogachtend,

Femke Marije Wiersma
Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur